

Pedagogika

# Dziedzictwo kulturowo-historyczne regionu

Pedagogika międzykulturowa  
i regionalna – aspekty dydaktyczne

Redakcja naukowa Marzena Chrost

Akademia Ignatianum  
Wydawnictwo WAM

Kraków 2013

## Wprowadzenie

Poznanie i doświadczanie innych kultur stało się powszechnym, kognitywnym wymiarem życia dziecka, ucznia i osoby dorosłej. W procesie rozumienia innych kultur, innych ludzi uczestniczą rodzice, szkoła, środowisko lokalne (domy kultury, ogniska, harcerstwo itp.). Kształtowanie postawy tolerancji i szacunku dla INNEGO, uznania możliwości współistnienia i współdziałania z nim przypada rodzinie i szkole oraz instytucjom edukacyjnym. Obcowanie z odmienną kulturą, obcymi społeczeństwami, niegdyś rzadkie i odległe, to obecnie normalny sposób życia wielu rodzin, które podczas wakacji wyjeżdżają za granicę. Dziecko od wczesnych lat poznaje więc nowych ludzi, obce kraje i kultury. Szczególną pozycję zajmuje tutaj wizyta w państwach sąsiednich – u Czechów, Słowaków czy Niemców. Wizyty sąsiedzkie wpisują się w codzienne życie dziecka, które wyjeżdża z rodzicami na zakupy weekendowe do sąsiedniego państwa, uczestniczy w lokalnych polsko-czeskich, polsko-słowackich, polsko-niemieckich uroczystościach państwowych i kościelnych, wysłuchuje koncertów kolęd, pieśni regionalnych itp. sąsiadów zza Olzy lub zza Odry. Bierze udział w festiwalu *Na granicy, Gorolskim świątynie* w Jabłonkowie i wielu festiwalach,

festynach, jarmarkach, wycieczkach i pielgrzymkach, odpustach w państwie sąsiedzkim. Powszechnie są również zimowe wyjazdy Polaków do Tatralandii na Słowacji, wycieczki rowerowe po Beskidach należących do Republiki Czeskiej, inne typy wycieczek i wypoczynku zimowego lub letniego w Tatrach, Karpatach, Beskidach, Sudetach poza granicami państwa polskiego. Modne stały się też spacery statkiem po Odrze.

Obok i oprócz wymiaru rodzinnego wycieczek, szczególnego znaczenia nabiera omawianie tej problematyki w szkole, gdyż zwykle towarzyszy jej refleksja nad poznawaniem i adaptacją innej kultury. Zadaniem więc współczesnej etnopedagogiki jest ukazanie i uczestnictwo w procesie kształtowania się tożsamości człowieka w zróżnicowanych społecznościach kulturowych, w społeczności lokalnej, kultywującej rodzimą gwara danej ziemi, kontaktującego się globalnie za pomocą środków masowego przekazu i człowieka pogranicza. Przypomnijmy, iż dla Śląska jest to aż dwanaście zróżnicowanych gwar oraz cztery gwary małopolskie, których nosiciele mieszkają na terenie województwa śląskiego. Są one zwykle pierwszym, ważnym wyznacznikiem tożsamości lokalnej i dziedzictwa kulturowo-historycznego regionu. Kolejny wymiar kontaktów kulturowych i językowych stanowi polszczyzna ogólna – język mass mediów, język Internetu, język domowy znaczącej liczby uczniów. Istotnym elementem pozostają również międzynarodowe kontakty lokalne z sąsiadami – głównie Czechami i Niemcami, które nadają mieszkańcom Śląska, po obu stronach granicy, charakter *ludzi pogranicza*<sup>1</sup>. Kształtuje to specyficzną tożsamość<sup>2</sup> człowieka pogranicza, który od dzieciństwa styka się z krajobrazem, kulturą i ludźmi mieszkającymi w innym państwie. Celowo nie piszemy tutaj: *za granicą*, gdyż ta zniknęła po ratyfikowaniu międzynarodowej umowy, otwierając wielką przestrzeń wspólnoty Unii Europejskiej.

---

<sup>1</sup> Zob. *Śląsk w badaniach językoznawczych: badanie pogranicza językowo-kulturowego polsko-czeskiego*, red. I. Nowakowska-Kempna, t. 3, *Rodzina: język – tradycja – tożsamość*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1997, s. 135-153, red. tejże, *Górny Śląsk jako mała ojczyzna. Podstawowe wykładniki językowe*, w: *Śląsk jako region pogranicza językowo-kulturowego w edukacji*, red. I. Nowakowska-Kempna, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1997.

<sup>2</sup> Zob. tamże.

Te szczególne procesy integracji kulturowej nie mogą nie interesować szkoły. Stają się one – jako część etnopedagogiki – szczególnym przedmiotem refleksji dydaktycznej i wychowawczej, ponieważ kształtują rozwój i procesy świadomości oraz tożsamości ucznia, wcześniej – przedszkolaka. J. Nikitorowicz<sup>3</sup> zakłada kreowanie kilku nurtów rozwoju człowieka i jego kultury, od przedszkola i szkoły poczynając: nurt tradycji i kultury regionalnej, związany z nabywaniem tożsamości rodzinno-lokalno-parafialnej, nurt kultury narodowej materialnej i duchowej, bazujący na wybitnych osobistościach historii i dziejach narodowych, jednoczących wydarzeniach i wspólnych losach, nurt kultury państwowej, oparty na historii i wkładzie Polski w historię państwa i prawa oraz nurt międzykulturowy, nurt dialogu kulturowego i cywilizacyjnego, kreujący właśnie tożsamość pogranicza – wielopłaszczyznową i wielopoziomową. Nie trzeba nikogo przekonywać, iż wszystkie te nurty podejmowane są przez współczesną szkołę w Polsce, Czechach, Słowacji i Niemczech, a wymiary poszczególnych aspektów tych zagadnień podjęte zostały w niniejszym tomie. Mamy nadzieję, że pomogą one nauczycielom przy tworzeniu rocznych programów edukacyjnych, a młodym badaczom wskażą nowe obszary zainteresowań i możliwości studiów.

Marzena Chrost

---

<sup>3</sup> Zob. J. Nikitorowicz, *Edukacja regionalna i międzykulturowa*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, s. 53-81; tegoż, *Próba określenia przedmiotu edukacji międzykulturowej*, w: *Region. Tożsamość. Edukacja*, red. J. Nikitorowicz, D. Misiejuk, M. Sobiecki, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2005, s. 15-34.